Ontwikkelingssamenwerking moet 'op de schop', donormodel is achterhaald volgens adviesraad

Ontwikkelingssamenwerking 'moet op de schop' om relevant te blijven in een veranderende wereldorde. De prioriteit moet liggen bij investeringen in vier mondiale transities die elk land aangaan: armoede, veiligheid, een leefbare planeet en democratische instituties. Dat schrijft de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV).

ARNOUT BROUWERS

Het doorwrochte rapport, dat vandaag aan minister Sjoerd Sjoerdsma (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking/D66) wordt aangeboden, biedt een nieuwe, maar tegelijkertijd ook vertrouwde kijk op ontwikkelingssamenwerking. Zoals al vaker is betoogd in de afgelopen twintig jaar, moet volgens de auteurs alles anders. Ze stellen vast dat ondanks eerdere hervormingen veel hetzelfde is gebleven in de ontwikkelingswereld.

Zoals de wijze van samenwerken met 'partnerlanden' in een wereld die fundamenteel is veranderd en waarin tegenwoordig vele spelers, van China tot de Golfstaten, op de deur kloppen. 'Het donor-ontvangermodel is achterhaald in een wereld waarin economische en politieke macht steeds breder is verdeeld', stelt de adviesraad.

Dat inzicht is niet nieuw - getuige ook de nadruk die Nederlandse kabinetten na eerdere hervormingen zijn gaan leggen op 'gelijkwaardige relaties' - maar de omslag is toch nog niet voldoende gemaakt, betoogt de AIV.

'Het OS-systeem draagt nog altijd de sporen van een paternalistische oorsprong, waarin een rijk Noorden het armere Zuiden 'helpt' met geld, kennis en beleidskaders', stellen de auteurs. Dat patroon is zichtbaar op microniveau, maar ook op macroniveau, 'waar westerse overheden en organisaties nog vaak de prioriteiten, voorwaarden en spelregels bepalen'.

De oplossing ziet de AIV in 'meer zeggenschap voor partnerlanden' en 'daadwerkelijke overdracht van middelen en zeggenschap naar lokale actoren'.

Ook wil de AIV een einde aan 'de huidige projectensproeier die zorgt voor versnippering, hoge administratieve lasten en te weinig langjarige investeringen in instituties en systemen'. Nederland moet de uitvoering meer overlaten aan organisaties en instellingen in partnerlanden, waarbij zoveel mogelijk wordt aangesloten bij lokale en nationale systemen.

Er blijven wat de AIV betreft 'kaders' voor 'een nieuw model van internationale samenwerking', en dat zijn 'de vier transities waar alle landen, in Noord en Zuid, op hun eigen manier mee te maken hebben'. 'Zowel Nederland als landen in het mondiale Zuiden staan voor grote uitdagingen op het gebied van werkgelegenheid, AI, energie, klimaat en conflicten', licht AIV-voorzitter en oud-PvdA-bewindsman Bert Koenders toe. 'Die moeten we samen aanpakken, met veel meer aandacht voor de prioriteiten en ongelijke uitgangsposities van partnerlanden. Armoedebestrijding blijft daarbij essentieel.'In hun analyse stellen de auteurs dat ontwikkelingssamenwerking 'wezenlijke resultaten' heeft bereikt op terreinen die direct raken aan het welzijn van mensen, zoals gezondheidszorg. Ook investeringen in infrastructuur en rampenpreventie hebben concrete resultaten opgeleverd.

De effectiviteit van de samenwerking wordt nog steeds ondermijnd door 'systeemfouten' in het ontwikkelingssysteem, van de 'te technocratische en apolitieke benadering' tot fragmentatie en versnippering van de inspanningen en het gebrek aan lokaal eigenaarschap en beleid, dat onvoldoende aansluit op lokale behoeften en omstandigheden'.

Gevestigde belangen

Dat dezelfde problemen blijven terugkeren, verklaart de adviesraad door verschillende ontwikkelingen: een toenemende nadruk op kortetermijneigenbelang, de behoefte aan 'controle en snel aantoonbaar resultaat' en 'gevestigde belangen' binnen het systeem van ontwikkelingssamenwerking.

'Hoewel westerse ngo's stappen zetten naar gelijkwaardiger samenwerking met zuidelijke partners, blijven financiële middelen en beslissingsmacht nog grotendeels bij de westerse organisaties geconcentreerd.' En in de praktijk blijft vaak de aanname bestaan dat 'externe expertise, procedures en institutionele modellen superieur zijn'.Wat de AIV betreft heeft het nieuwe model van samenwerking ook gevolgen voor de Nederlandse maatschappelijke organisaties. Als er 'directere financiering komt van zuidelijke ngo's', ligt de meerwaarde van de Nederlandse ngo's niet langer 'primair' in het ontwerpen en uitvoeren van programma's in partnerlanden of projectmatige ondersteuning van zuidelijke partners.